ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 16ης Νοεμβρίου 2000 *

Στην υπόθεση C-283/98 P,

Mo och Domsjö AB, με έδρα το Örnsköldsvik (Σουηδία), εκπροσωπούμενη από τους A. Woodgate και M. Smith, solicitors, με αντικλήτους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Arendt & Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

αναιρεσείουσα,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως που εξέδωσε στις 14 Μαΐου 1998 το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (τρίτο πενταμελές τμήμα) στην υπόθεση T-352/94, Mo och Domsjö κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-1989), με την οποία ζητείται η εξαφάνιση της αποφάσεως αυτής,

όπου ο έτερος διάδικος είναι η

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον R. Lyal, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, επικουρούμενο από τον J. Flynn, barrister, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον C. Gómez de la Cruz, μέλος της ίδιας υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής πρωτοδίκως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. M. La Pergola, D. A. O. Edward, πρόεδρο τμήματος, M. Wathelet (εισηγητή), P. Jann και L. Sevón, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έκθεση του εισηγητή δικαστή,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 18ης Μαΐου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με δικόγραφο που κατέθεσε στις 24 Ιουλίου 1998 στη Γραμματεία του Δικαστηρίου, η Mo och Domsjö AB άσκησε, δυνάμει του άρθρου 49 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, αναίρεση κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 14ης Μαΐου 1998 στην υπόθεση T-352/94, Mo och Domsjö Aktiebolag κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-1989, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία το Πρωτοδικείο ακύρωσε μερικώς την απόφαση 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι) (ΕΕ 1994, L 243, σ. 1, στο εξής: απόφαση της Επιτροπής) και απέρριψε την προσφυγή κατά τα λοιπά.

Πραγματικά περιστατικά

2 Με την απόφασή της, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμα σε 19 κατασκευαστές προμηθευτές χαρτονιού εγκατεστημένους εντός της Κοινότητας, λόγω παραβάσεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ).

3 Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της κατόπιν ατύπων καταγγελιών τις οποίες κατέθεσαν, το 1990, η British Printing Industries Federation, οργάνωση αντιπροσωπεύουσα τις περισσότερες βιομηχανίες εκτυπώσεως χαρτονιού στο Ηνωμένο Βασίλειο, και η Fédération française de cartonnage, και των ελέγχων, τους οποίους διενήργησαν απροειδοποίητα τον Απρίλιο του 1991 υπάλληλοι της Επιτροπής, ενεργούντες βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), στις εγκαταστάσεις διαφόρων επιχειρήσεων και επαγγελματικών ενώσεων του κλάδου του χαρτονιού.

4 Η Επιτροπή, βάσει των στοιχείων τα οποία συνέλεξε στο πλαίσιο των ελέγχων αυτών και κατόπιν των αιτήσεων παροχής πληροφοριών και εγγράφων, κατέληξε ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον (στις πλείστες των περιπτώσεων), μετάσχει σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Κατά συνέπεια, αποφάσισε να κινήσει την κατ' εφαρμογήν της διατάξεως αυτής προβλεπόμενη διαδικασία. Με επιστολή της 21ης Δεκεμβρίου 1992, απηύθυνε ανακοίνωση των αιτιάσεων σε καθεμιά από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, που απάντησαν όλες εγγράφως. Εννέα επιχειρήσεις ζήτησαν να εκθέσουν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους.

5 Κατά το πέρας της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της, η οποία περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 1

Οι επιχειρήσεις Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek De Eendracht NV (με εμπορική επωνυμία BPB de Eendracht NV) Koninklijke KNP BT NV (πρώην Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd [πρώην Reed Paper & Board (UK) Ltd], Stora Kopparberge Bergslags AB, Enso Española SA (πρώην Tampella Española SA) και Moritz J. Weig GmbH & Co. KG παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης με τη συμμετοχή τους:

— στην περίπτωση της Buchmann και της Rena από τον Μάρτιο του 1988 περίπου μέχρι τα τέλη του 1990 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Enso Española, τουλάχιστον από τον Μάρτιο του 1988 μέχρι το τέλος Απριλίου 1991 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Gruber & Weber από το 1988 τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 1990,

— στις υπόλοιπες περιπτώσεις, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον,

σε μία συμφωνία και μια εναρμονισμένη πρακτική με τις οποίες, από τα μέσα του 1986, οι προμηθευτές χαρτονιού στην Κοινότητα:

— πραγματοποίησαν σε τακτά χρονικά διαστήματα σειρά μυστικών και θεσμοθετημένων συναντήσεων για να συζητήσουν και να υιοθετήσουν ένα κοινό βιομηχανικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού,

— συμφώνησαν τακτικές αυξήσεις των τιμών για κάθε ποιότητα του προϊόντος σε κάθε εθνικό νόμισμα,

— προσχεδίασαν και εφήρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις των τιμών σε ολόκληρη την Κοινότητα,

— συμφώνησαν άτυπα να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις,

— έλαβαν, όλο και συχνότερα από τις αρχές του 1990, εναρμονισμένα μέτρα ελέγχου της προσφοράς του προϊόντος στην κοινοτική αγορά, για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των εν λόγω εναρμονισμένων αυξήσεων των τιμών,

— αντήλλαξαν εμπορικές πληροφορίες (για τις παραδόσεις, τις τιμές, την παύση της λειτουργίας των εργοστασίων, τις ανεκτέλεστες παραγγελίες και τα ποσοστά χρησιμοποίησης των μηχανημάτων) για τη στήριξη των παραπάνω μέτρων.

Άρθρο 2

Οι επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 πρέπει να παύσουν αμέσως την ανωτέρω παράβαση, εάν δεν το έχουν ήδη πράξει. Πρέπει στο εξής να απέχουν, στα πλαίσια των δραστηριοτήτων τους στον τομέα του χαρτονιού, από οιαδήποτε συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική που μπορεί να έχει το ίδιο ή παρόμοιο αντικείμενο ή αποτέλεσμα, συμπεριλαμβανόμενης και οποιασδήποτε ανταλλαγής εμπορικών πληροφοριών:

α) με την οποία οι συμμετέχοντες ενημερώνονται άμεσα ή έμμεσα για την παραγωγή, τις πωλήσεις, τις ανεκτέλεστες παραγγελίες, τα ποσοστά χρησιμοποίησης των μηχανημάτων, το κόστος των τιμών πώλησης ή τα σχέδια εμπορίας των άλλων παραγωγών, ή

β) με την οποία, ακόμη και εάν δεν κοινοποιούνται συγκεκριμένες πληροφορίες, προωθείται, διευκολύνεται ή ενθαρρύνεται μια κοινή αντίδραση του κλάδου όσον αφορά τις τιμές ή τον έλεγχο της παραγωγής

ή

γ) με την οποία μπορεί να ελεγχθεί η συμμετοχή ή η συμμόρφωση προς οποιαδήποτε ρητή ή σιωπηρή συμφωνία όσον αφορά τις τιμές ή την κατανομή της αγοράς στην Κοινότητα.

Κάθε σύστημα ανταλλαγής γενικών πληροφοριών μεταξύ τους (όπως το σύστημα Fides ή το σύστημα που θα το διαδεχθεί) πρέπει να εφαρμόζεται με τρόπο ώστε να αποκλείεται όχι μόνο η παροχή οποιωνδήποτε πληροφοριών για την εξακρίβωση της συμπεριφοράς μεμονωμένων παραγωγών, αλλά και η κοινοποίηση οποιωνδήποτε στοιχείων σχετικά με την τρέχουσα κατάσταση των εισερχόμενων και ανεκτέλεστων παραγγελιών, την πρόβλεψη του ποσοστού χρησιμοποίησης της παραγωγικής ικα-

νότητας (έστω και αν πρόκειται, και στις δύο περιπτώσεις, για συνολικά μεγέθη) ή την παραγωγική ικανότητα κάθε μηχανήματος.

Κάθε τέτοιο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών πρέπει να περιορίζεται στη συλλογή και κοινοποίηση συγκεντρωτικών στατιστικών στοιχείων για την παραγωγή και για τις πωλήσεις που δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση ή τη διευκόλυνση μιας κοινής βιομηχανικής συμπεριφοράς.

Οι επιχειρήσεις καλούνται επίσης να απέχουν από οποιαδήποτε ανταλλαγή πληροφοριών που έχουν σημασία για τον ανταγωνισμό πέραν εκείνων των οποίων επιτρέπεται η ανταλλαγή, και να μη συμμετέχουν σε οποιεσδήποτε συνεδριάσεις ή άλλες επαφές για να συζητήσουν τη σημασία των ανταλλασσόμενων πληροφοριών ή την πιθανή ή ενδεχόμενη αντίδραση του κλάδου ή μεμονωμένων παραγωγών στις πληροφορίες αυτές.

Τάσσεται προθεσμία τριών μηνών από την ημερομηνία κοινοποίησης της παρούσας απόφασης για να γίνουν οι αναγκαίες τροποποιήσεις σε οποιοδήποτε σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών.

Άρθρο 3

Με την παρούσα απόφαση επιβάλλονται, για τις παραβάσεις του άρθρου 1 που διαπιστώθηκαν, τα ακόλουθα πρόστιμα στις παρακάτω επιχειρήσεις:

(...)

xii) Mo Och Domsjö AB, πρόστιμο 22 750 000 ECU·

(...)».

6 Όπως περαιτέρω εκτίθενται στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, τα πραγματικά περιστατικά έχουν ως εξής:

«13 Κατά την απόφαση, η παράβαση εξελίχθηκε στο πλαίσιο ενός φορέα γνωστού ως Product Group Paperboard (στο εξής: PG Paperboard), ο οποίος απετελείτο από διάφορες ομάδες ή επιτροπές.

14 Εντός του φορέα αυτού συστάθηκε, περί τα μέσα του 1986, μια Presidents Working Group (ομάδα εργασίας προέδρων, στο εξής: PWG), αποτελούμενη από υψηλά ισταμένους εκπροσώπους των (οκτώ περίπου) μεγαλυτέρων παραγωγών χαρτονιού της Κοινότητας.

15 Η PWG είχε ως βασική δραστηριότητα να συζητεί και να διαβουλεύεται για την αγορά, τα μερίδια αγοράς, τις τιμές και την παραγωγική ικανότητα. Ειδικότερα, ελάμβανε βασικές αποφάσεις τόσο για το χρονοδιάγραμμα όσο και για το επίπεδο των αυξήσεων των τιμών που θα πραγματοποιούσαν οι παραγωγοί.

16 Η PWG υπέβαλλε εκθέσεις στην President Conference (συμβούλιο προέδρων, στο εξής: PC), στην οποία μετείχαν (κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά) όλοι σχεδόν οι διευθύνοντες σύμβουλοι των οικείων επιχειρήσεων. Η PC συνερχόταν κατά την υπό κρίση περίοδο δύο φορές ετησίως.

17 Περί τα τέλη του 1987, συστάθηκε η Joint Marketing Committee (κοινή επιτροπή μάρκετινγκ, στο εξής: JMC). Βασικό της έργο ήταν αφενός μεν να προσδιορίζει εάν και, εφόσον ναι, με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να τεθούν σε ισχύ οι αυξήσεις των τιμών, αφετέρου δε να επεξεργάζεται τις λεπτομέρειες των πρωτοβουλιών για τις τιμές που απεφάσιζε η PWG για καθεμία χώρα μεμονωμένα και για τους κυριοτέρους πελάτες με στόχο τη δημιουργία ενός συστήματος ισοδυνάμων τιμών στην Ευρώπη.

18 Τέλος, η "οικονομική επιτροπή" (στο εξής: ΟΕ) συζητούσε θέματα όπως οι διακυμάνσεις των τιμών στις εθνικές αγορές και οι ανεκτέλεστες παραγγελίες και γνωστοποιούσε τα πορίσματά της στην JMC ή, πριν από τα τέλη του 1987, στην προκάτοχο της JMC, Marketing Committee. Η ΟΕ απετελείτο από διευθυντές μάρκετινγκ ή/και πωλήσεων των περισσοτέρων από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και συνερχόταν περισσότερες από μία φορές ετησίως.

19 Όπως προκύπτει ακόμη από την απόφαση, η Επιτροπή έκρινε ότι οι δραστηριότητες της PG Paperboard υπεβοηθούντο από την ανταλλαγή πληροφοριών που γινόταν μέσω της εταιρείας καταπιστευτικής διαχειρίσεως Fides με έδρα τη Ζυρίχη (Ελβετία). Κατά την απόφαση, τα περισσότερα μέλη της PG Paperboard υπέβαλλαν στη Fides περιοδικές εκθέσεις σχετικά με τις παραγγελίες, την παραγωγή, τις πωλήσεις και τη χρησιμοποίηση της παραγωγικής ικανότητας. Οι εκθέσεις αυτές συγκεντρώνονταν στο πλαίσιο του συστήματος Fides, τα δε συγκεντρωμένα κατ' αυτόν τον τρόπο στοιχεία διαβιβάζονταν στη συνέχεια στους μετέχοντες.

20 Η απόφαση διευκρινίζει για ποιους λόγους η προσφεύγουσα Mo och Domsjö AB (στο εξής: MoDo) είναι αποδέκτριά της (αιτιολογικές σκέψεις 151 επ.). Όπως εκθέτει, η Thames Board Ltd (στο εξής: TBM), παραγωγός χαρτονιού GC που κατείχε χαρτονοποιΐα κείμενη στο Workington (Ηνωμένο Βασίλειο), μετείχε στις συναντήσεις των οργάνων της PG Paperboard, περιλαμβανομένων και των συναντήσεων της PWG, από τα μέσα του 1986. Από 1ης Ιανουαρίου 1988, την TBM εξαγόρασε κατά 100 % η AB Iggesunds Bruk (στο εξής: Iggesunds Bruk, εταιρία συνδεδεμένη προς τη MoDo, επί της οποίας η MoDo κατείχε το 49,9 % των δικαιωμάτων ψήφου. Η TBM μετονομάστηκε ακολούθως σε Iggesund Paperboard (Workington) Ltd.

21 Μέχρι την εξαγορά της TBM, η Iggesunds Bruk παρήγε κυρίως χαρτόνι SBS· παρήγε επίσης, σε μικρότερη αναλογία, χαρτόνι GC. Η MoDo ανέλαβε τον έλεγχο της Iggesunds Bruk κατά 100 % στις αρχές του 1989, την οποία μετέβαλε σε τμήμα του ομίλου, επονομαζόμενο Iggesund Paperboard AB (στο εξής: Iggesund Paperboard). Εκπρόσωποι του τμήματος αυτού παρίσταντο στις συνεδριάσεις της PWG και της JMC. Παρίσταντο επίσης στις συνεδριάσεις της PWG στελέχη και υπάλληλοι από το Workington.»

7 Κατά της αποφάσεως προσέφυγαν επίσης δεκαέξι από τις λοιπές δεκαοκτώ εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, καθώς και τέσσερις φινλανδικές επιχειρήσεις, μέλη του επαγγελματικού ομίλου Finnboard και ευθυνόμενες αλληλεγγύως, υπ' αυτή τους την ιδιότητα, για την πληρωμή του επιβληθέντος σ' αυτόν προστίμου (υποθέσεις T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94 έως T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94 και T-354/94 και συνεκδικασθείσες υποθέσεις T-339/94 έως T-342/94).

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

8 Ως προς το αίτημα ακυρώσεως της αποφάσεως, το Πρωτοδικείο ακύρωσε, έναντι της αναιρεσείουσας, μόνον το άρθρο 2, πρώτο έως τέταρτο εδάφιο, της αποφάσεως, πλην των ακολούθων χωρίων:

«Οι επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 πρέπει να παύσουν αμέσως την ανωτέρω παράβαση, εάν δεν το έχουν ήδη πράξει. Πρέπει στο εξής να απέχουν, στα

πλαίσια των δραστηριοτήτων τους στον τομέα του χαρτονιού, από οιαδήποτε συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική που μπορεί να έχει το ίδιο ή παρόμοιο αντικείμενο ή αποτέλεσμα, συμπεριλαμβανόμενης και οποιασδήποτε ανταλλαγής εμπορικών πληροφοριών:

α) με την οποία οι συμμετέχοντες ενημερώνονται άμεσα ή έμμεσα για την παραγωγή, τις πωλήσεις, τις ανεκτέλεστες παραγγελίες, τα ποσοστά χρησιμοποίησης των μηχανημάτων, το κόστος των τιμών πώλησης ή τα σχέδια εμπορίας των άλλων παραγωγών.

Κάθε σύστημα ανταλλαγής γενικών πληροφοριών μεταξύ τους (όπως το σύστημα Fides ή το σύστημα που θα το διαδεχθεί), πρέπει να εφαρμόζεται με τρόπο ώστε να αποκλείεται η παροχή οποιωνδήποτε πληροφοριών για την εξακρίβωση της συμπεριφοράς μεμονωμένων παραγωγών.»

9 Απέρριψε το αίτημα κατά τα λοιπά.

10 Περαιτέρω, η αναιρεσείουσα είχε προβάλει, ενώπιον του Πρωτοδικείου, οκτώ λόγους ακυρώσεως σε σχέση προς την επιμέτρηση του προστίμου. Η αίτηση αναιρέσεως αφορά ακριβώς τις σκέψεις της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που αφορούν αυτή την επιμέτρηση. Εν όψει των προβαλλομένων λόγων αναιρέσεως, παρατίθενται κατωτέρω μόνον τα τμήματα της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που αντιστοιχούν στις αιτιάσεις περί παραβάσεως υποχρεώσεως αιτιολογήσεως του υπολογισμού των προστίμων, περί εσφαλμένης εκτιμήσεως της εκθέσεως της London Economics (στο εξής: έκθεση LE) και περί δυσαναλόγου επιπέδου του προστίμου.

Επί του λόγου ακυρώσεως περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως του υπολογισμού των προστίμων

11 Η αναιρεσείουσα προσήπτε, κατ' ουσίαν, στην Επιτροπή ότι δεν εξέθετε, στην απόφασή της, τη βάση υπολογισμού των προστίμων.

12 Συναφώς, το Πρωτοδικείο απάντησε ως εξής:

«266 Κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας ατομικής αποφάσεως σκοπό έχει να επιτρέψει στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της αποφάσεως και να παράσχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, το δε περιεχόμενο της υποχρεώσεως αυτής εξαρτάται από τη φύση της περί ης πρόκειται πράξεως και από το πλαίσιο εντός του οποίου εκδόθηκε (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Δεκεμβρίου 1996, T-49/95, Van Megen Sports κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-1799, σκέψη 51).

267 Προκειμένου περί αποφάσεως που επιβάλλει, όπως η υπό κρίση, πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, η έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να προσδιορίζεται ιδίως με γνώμονα το γεγονός ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη του Δικαστηρίου της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σ. I-1611, σκέψη 54).

268 Επί πλέον, κατά τον καθορισμό του ύψους κάθε προστίμου, η Επιτροπή διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υποχρεούται να

εφαρμόζει προς τούτο κάποιον συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-150/89, Martinelli κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1165, σκέψη 59).

269 Τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη, στην απόφαση, για τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων και του ύψους των κατ' ιδίαν προστίμων παρατίθενται στις αιτιολογικές σκέψεις 168 και 169 αντιστοίχως. Όσον αφορά, περαιτέρω, τα κατ' ιδίαν πρόστιμα, η Επιτροπή εξηγεί, στην αιτιολογική σκέψη 170, ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στην PWG εθεωρούντο, κατ' αρχήν, ως "επί κεφαλής" της συμπράξεως, ενώ οι λοιπές επιχειρήσεις εθεωρούντο ως "απλά μέλη" της. Τέλος, στις αιτιολογικές σκέψεις 171 και 172, αναφέρει ότι τα ποσά των προστίμων που επιβλήθηκαν στη Rena και στη Stora πρέπει να είναι σημαντικά μειωμένα, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η συνεργασία τους με την Επιτροπή, και ότι άλλες οκτώ επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, μπορούν επίσης, σε μικρότερο βαθμό, να τύχουν κάποιας μειώσεως, διότι, στις απαντήσεις που έδωσαν στην κοινοποίηση των αιτιάσεων, δεν αμφισβήτησαν την ουσία των πραγματικών ισχυρισμών που διατύπωσε η Επιτροπή.

270 Με τα δικόγραφα που κατέθεσε στο Πρωτοδικείο, καθώς και με απάντησή της σε γραπτή του ερώτηση, η Επιτροπή εξήγησε ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίον είχε πραγματοποιήσει καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επιβλήθηκαν έτσι πρόστιμα έχοντα ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως "επί κεφαλής" της συμπράξεως το 9 %, για τις δε λοιπές το 7,5 % του ατομικού τους κύκλου εργασιών. Τέλος, η Επιτροπή έλαβε υπόψη το ενδεχόμενο πνεύμα συνεργασίας το οποίο επέδειξαν ορισμένες επιχειρήσεις κατά την ενώπιόν της διαδικασία. Γι' αυτόν τον λόγο, δύο επιχειρήσεις έτυχαν μειώσεως των προστίμων τους κατά τα δύο τρίτα, ενώ άλλες έτυχαν μειώσεως κατά το ένα τρίτο.

271 Όπως άλλωστε προκύπτει από προσκομισθέντα από την Επιτροπή πίνακα που περιέχει στοιχεία για τον καθορισμό του ύψους καθενός από τα κατ' ιδίαν πρόστιμα, ναι μεν αυτά δεν καθορίστηκαν εφαρμόζοντας κατ' αυστη-

ρώς μαθηματικό τρόπο μόνο τα προαναφερθέντα αριθμητικά στοιχεία, τα εν λόγω όμως στοιχεία ελήφθησαν κατά σύστημα υπόψη κατά τον υπολογισμό των προστίμων.

272 Η απόφαση όμως δεν διευκρινίζει ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίο είχε πραγματοποιήσει καθεμιά απο τις επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επί πλέον, οι εφαρμοσθέντες βασικοί συντελεστές, του 9 % για τον υπολογισμό των προστίμων που εφαρμόστηκαν στις επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως "επί κεφαλής" και του 7,5 % για τις θεωρούμενες ως "απλά μέλη", δεν μνημονεύονται στην απόφαση. Ούτε μνημονεύονται τα ποσοστά των μειώσεων που έγιναν στη Rena και στη Stora αφενός και στις άλλες οκτώ επιχειρήσεις αφετέρου.

273 Εν προκειμένω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 169 έως 172 της αποφάσεως — ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των λεπτομερώς παρατιθεμένων στην ίδια την απόφαση πραγματικών ισχυρισμών που στρέφονται καθ' εκάστου αποδέκτη της αποφάσεως — εκθέτουν επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 24ης Οκτωβρίου 1991, T-2/89, Petrofina κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1087, σκέψη 264).

274 Δεύτερον, όταν εκτιμά τη σοβαρότητα της παραβάσεως προκειμένου να καθορίσει το ύψος του προστίμου, η Επιτροπή οφείλει, μεταξύ άλλων, να μεριμνά ώστε η δράση της να έχει αποτρεπτικό χαρακτήρα, διότι το κοινοτικό δίκαιο της επιβάλλει να ασκεί μια γενική πολιτική που να προσανατολίζει τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων στην κατεύθυνση των τιθεμένων στη Συνθήκη αρχών (προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 105 και 106). Επομένως, ο αποτρεπτικός χαρακτήρας της δράσεώς της είναι εγγενής στην εξουσία επιβολής προστίμων, οπότε η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να μνημονεύσει ρητά αυτόν τον σκοπό στην απόφασή της.

275 Τρίτον, όταν το ύψος κάθε προστίμου καθορίζεται, όπως εν προκειμένω, βάσει συστηματικής εκτιμήσεως ορισμένων συγκεκριμένων στοιχείων, η μνεία καθενός από τους παράγοντες αυτούς στην απόφαση θα διευκόλυνε τις επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εκτιμήσουν αφενός μεν αν η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλματα κατά την επιμέτρηση του κάθε προστίμου, αφετέρου δε αν το ύψος κάθε προστίμου δικαιολογείται με γνώμονα τα εφαρμοζόμενα γενικά κριτήρια. Εν προκειμένω, η μνεία καθενός από τους εν λόγω παράγοντες στην απόφαση, ήτοι του κύκλου εργασιών αναφοράς, του έτους αναφοράς, των ποσοστών που ελήφθησαν ως αφετηρία και των ποσοστών μειώσεως του ύψους των προστίμων, ουδόλως θα συνεπαγόταν έμμεση κοινολόγηση του συγκεκριμένου κύκλου εργασιών των αποδεκτριών της αποφάσεως επιχειρήσεων, κοινολόγηση δυναμένη να στοιχειοθετήσει παράβαση του άρθρου 214 της Συνθήκης. Και τούτο, διότι το τελικό ποσό κάθε κατ' ιδίαν προστίμου δεν προκύπτει, όπως τόνισε η ίδια η Επιτροπή, από αυστηρώς μαθηματική εφαρμογή των παραπάνω παραγόντων.

276 Όπως άλλωστε αναγνώρισε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, τίποτε δεν την εμπόδιζε να μνημονεύσει στην απόφαση τους παράγοντες που είχε λάβει κατά σύστημα υπόψη και τους οποίους κοινολόγησε κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως Τύπου την οποία έδωσε την ημέρα της εκδόσεως αυτής της αποφάσεως. Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι, κατά πάγια νομολογία, η αιτιολόγηση αποφάσεως πρέπει να περιλαμβάνεται στο σώμα της αποφάσεως και ότι εξηγήσεις παρεχόμενες μεταγενεστέρως από την Επιτροπή δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη, πλην ειδικών περιστάσεων (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 2ας Ιουλίου 1992, T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1931, σκέψη 131, και, στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 1991, T-30/89, Hilti κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1439, σκέψη 136).

277 Παρά τις διαπιστώσεις αυτές, πρέπει να σημειωθεί ότι η περιεχομένη στις αιτιολογικές σκέψεις 167 έως 172 της αποφάσεως αιτιολόγηση της επιμετρήσεως του προστίμου δεν είναι λιγότερο λεπτομερής από εκείνες που περιέχονται στις προγενέστερες αποφάσεις της Επιτροπής που αφορούν παρόμοιες παραβάσεις. Καίτοι, όμως, ο λόγος περί πλημμελούς αιτιολογίας είναι δημοσίας τάξεως, η κοινοτική δικαιοσύνη δεν είχε διατυπώσει — κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως — καμμία επίκριση ως προς την ακολουθούμενη από την Επιτροπή πρακτική σχετικά με την αιτιολόγηση των επιβαλλομένων προστίμων. Μόνο στην απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, T-148/89, Tréfilunion κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1063, σκέψη 142), και σε άλλες δύο αποφάσεις εκδοθείσες αυθημερόν, T-147/89,

Société métallurgique de Normandie κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1057, συνοπτική δημοσίευση), και T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1191, συνοπτική δημοσίευση), το Πρωτοδικείο τόνισε, για πρώτη φορά, ότι είναι επιθυμητό οι επιχειρήσεις να γνωρίζουν λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβάλλεται, χωρίς να είναι υποχρεωμένες προς τούτο να ασκήσουν δικαστική προσφυγή κατά της αποφάσεως της Επιτροπής.

278 Επομένως, όταν διαπιστώνει, σε μια απόφαση, παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού και επιβάλλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις που έχουν μετάσχει σ' αυτήν, η Επιτροπή οφείλει, εφόσον έχει λάβει κατά σύστημα υπόψη ορισμένα βασικά στοιχεία προς καθορισμό του ύψους των προστίμων, να μνημονεύει τα στοιχεία αυτά στο σώμα της αποφάσεως, ώστε να παρέχει στους αποδέκτες της τη δυνατότητα να επαληθεύουν αν το ύψος του προστίμου καθορίστηκε προσηκόντως και να εκτιμούν μήπως ασκήθηκε διάκριση.

279 Υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις που επισημαίνονται στην παραπάνω σκέψη 277, και εν όψει του ότι η Επιτροπή έδειξε διατεθειμένη να παράσχει, κατά την ένδικη διαδικασία, κάθε πρόσφορη πληροφορία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων, η έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογήσεως του τρόπου υπολογισμού των προστίμων δεν πρέπει να θεωρηθεί, εν προκειμένω, ως παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως δικαιολογούσα την ολική ή μερική ακύρωση των επιβληθέντων προστίμων. Τέλος, η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι κωλύθηκε να χρησιμοποιήσει λυσιτελώς τα δικαιώματα του αμυνομένου.

280 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός.»

Επί του λόγου ακυρώσεως περί εσφαλμένης εκτιμήσεως της εκθέσεως LE

13 Η αναιρεσείουσα αμφισβήτησε ότι «η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της» (αιτιολογική σκέψη 168, έβδομη περίπτωση, της αποφάσεως της Επιτροπής). Ισχυρίστηκε, κατ' ουσίαν, ότι το μοναδικό αποδεικτικό στοιχείο το οποίο διέθετε η Επιτροπή σχετικά με την επίδραση των αναγγελλομένων ανατιμήσεων επί των τιμών των συναλλαγών ήταν η έκθεση LE, όπου λαμβάνονταν υπόψη όλοι οι παράγοντες που ηδύναντο να επηρεάσουν τις τιμές των συναλλαγών σε μια ανταγωνιστική αγορά, όπως τα χαρακτηριστικά της ζητήσεως και το κόστος παραγωγής. Στην έκθεση αυτή, όμως, διατυπωνόταν το συμπέρασμα ότι οι τιμές των συναλλαγών δεν διέφεραν από τις τιμές που θα προέκυπταν από τη λειτουργία του ανταγωνισμού. Η Επιτροπή είχε εστιάσει την προσοχή της στις αναγγελλόμενες ανατιμήσεις χωρίς να λάβει υπόψη τους υπαρκτούς παράγοντες που εξηγούσαν την άνοδο των τιμών των συναλλαγών, ούτε να λάβει επαρκώς υπόψη τις διαπραγματεύσεις με τους κατ' ιδίαν πελάτες. Περαιτέρω, η αναιρεσείουσα επισήμαινε ότι η απόφαση της Επιτροπής περιείχε σφάλματα κατά την περιγραφή της εξελίξεως των τιμών των συναλλαγών.

14 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε:

«292 Κατά την αιτιολογική σκέψη 168, έβδομη περίπτωση, της αποφάσεως, η Επιτροπή καθόρισε το γενικό επίπεδο των προστίμων λαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, υπόψη το γεγονός ότι "η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της". Η εκτίμηση αυτή αναφέρεται αδιαμφισβήτητα στα αποτελέσματα τα οποία επέφερε στην αγορά η διαπιστωθείσα στο άρθρο 1 της αποφάσεως παράβαση.

293 Για να ελεγχθεί η εκτίμηση την οποία εξέφερε η Επιτροπή επί των αποτελεσμάτων της παραβάσεως, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι αρκεί να εξετάσει την εκτίμηση την οποία εξέφερε επί των αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές. Συγκεκριμένα, όπως τόνισε και η προσφεύγουσα, βάσει της

εξετάσεως των αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές μπορεί να εκτιμηθεί η γενικότερη επιτυχία της συμπράξεως, εφόσον σκοπός της συμπαιγνίας ως προς τα διαστήματα διακοπής της λειτουργίας και της συμπαιγνίας ως προς τα μερίδια αγοράς ήταν η διασφάλιση της επιτυχίας των εναρμονισμένων πρωτοβουλιών για τις τιμές.

294 Όσον αφορά τη συμπαιγνία ως προς τις τιμές, η Επιτροπή εκτίμησε τα γενικά της αποτελέσματα. Επομένως, και αν ακόμη υποτεθεί ότι τα ατομικά στοιχεία τα οποία παρέχει με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων η προσφεύγουσα αποδεικνύουν, όπως ισχυρίζεται, ότι η συμπαιγνία ως προς τις τιμές είχε γι' αυτήν λιγότερο σημαντικά αποτελέσματα από εκείνα που σημειώθηκαν στο σύνολο της ευρωπαϊκής αγοράς χαρτονιού, τα ατομικά αυτά στοιχεία δεν αρκούν αφ' εαυτών για ν' αναιρέσουν την εκτίμηση της Επιτροπής.

295 Ομοίως, δεν μπορεί, υπ' αυτές τις συνθήκες, να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι δεν εξέτασε ειδικά τα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές για το χαρτόνι SBS, εφόσον οι πωλήσεις του χαρτονιού αυτού αντιπροσώπευαν λιγότερο από 10 % των συνολικών πωλήσεων και των τριών τύπων χαρτονιού τους οποίους αφορά η απόφαση (βλ. αιτιολογική σκέψη 5, πέμπτο εδάφιο).

296 Από την απόφαση προκύπτει, όπως επιβεβαίωσε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, ότι έγινε διάκριση μεταξύ τριών ειδών αποτελεσμάτων. Επί πλέον, η Επιτροπή στηρίχτηκε στο γεγονός ότι οι πρωτοβουλίες για τις τιμές θεωρήθηκαν, σε γενικές γραμμές, ως επιτυχία από τους ίδιους τους παραγωγούς.

297 Το πρώτο είδος αποτελεσμάτων το οποίο έλαβε υπόψη η Επιτροπή — χωρίς ν' αμφισβητηθεί από την προσφεύγουσα — συνίσταται στο ότι οι συμφωνούμενες ανατιμήσεις αναγγέλλοντο πράγματι στους πελάτες. Οι νέες τιμές χρησίμευαν έτσι ως σημείο αφετηρίας, σε περίπτωση ατομικών διαπραγματεύσεων των τιμών των συναλλαγών με τους πελάτες (βλ. ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 100 και 101, πέμπτο και έκτο εδάφιο, της αποφάσεως). Συναφώς, η προσφεύγουσα αντιφάσκει όταν αμφισβητεί ότι οι αναγγελλόμενες τιμές αποτελούσαν τιμή αναφοράς για την αγορά, ενώ

ταυτόχρονα παραδέχεται ότι οι τιμές αυτές ελαμβάνοντο υπόψη για τη διαπραγμάτευση των τιμών των συναλλαγών με τους πελάτες.

298 Το δεύτερο είδος αποτελεσμάτων συνίσταται στο ότι η εξέλιξη των τιμών των συναλλαγών ακολουθούσε την εξέλιξη των αναγγελλομένων τιμών. Όπως υποστηρίζει συναφώς η Επιτροπή, "οι παραγωγοί όχι μόνον ανήγγειλαν τις συμπεφωνημένες αυξήσεις των τιμών, αλλά και, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ελάμβαναν αυστηρά μέτρα για να τις επιβάλλουν στους πελάτες" (αιτιολογική σκέψη 101, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως). Δέχεται ότι οι πελάτες επιτύγχαναν ενίοτε παραχωρήσεις όσον αφορά την έναρξη ισχύος των ανατιμήσεων ή ατομικές εκπτώσεις, ιδίως σε περίπτωση μεγάλων παραγγελιών, και ότι "η μέση καθαρή αύξηση που προέκυπτε μετά από όλες τις εκπτώσεις, τις μειώσεις και τις άλλες παραχωρήσεις ήταν πάντα μικρότερη από το ολόκληρο ποσό της αναγγελλόμενης αύξησης" (αιτιολογική σκέψη 102, τελευταίο εδάφιο). Αναφερόμενη όμως σε διαγράμματα που περιέχονται στην έκθεση LE, ισχυρίζεται ότι, κατά την καταλαμβανομένη από την απόφαση περίοδο, υπήρχε "στενή γραμμική σχέση" μεταξύ της εξελίξεως των αναγγελλομένων τιμών και της εξελίξεως των τιμών των συναλλαγών, εκφραζομένων σε εθνικό νόμισμα ή μετατρεπομένων σε ECU. Καταλήγει δε ως εξής: "Οι καθαρές αυξήσεις των τιμών ακολουθούσαν αμέσως μετά την αναγγελία των τιμών, αν και με κάποια χρονική υστέρηση. Ο συντάκτης της έκθεσης ομολόγησε κατά την προφορική ακρόαση ότι αυτό συνέβη το 1988 και το 1989" (αιτιολογική σκέψη 115, δεύτερο εδάφιο).

299 Πρέπει να γίνει δεκτό ότι, κατά την εκτίμηση αυτού του δευτέρου είδους αποτελεσμάτων, η Επιτροπή ορθώς εθεώρησε ότι η ύπαρξη γραμμικής σχέσεως μεταξύ της εξελίξεως των αναγγελλομένων τιμών και της εξελίξεως των τιμών των συναλλαγών στοιχειοθετούσε ότι αυτές υφίσταντο, όπως επιδίωκαν οι παραγωγοί, την επίδραση των πρωτοβουλιών για τις τιμές. Πράγματι, γίνεται κοινώς δεκτόν ότι, στην οικεία αγορά, η πρακτική των ατομικών διαπραγματεύσεων με τους πελάτες συνεπάγεται ότι οι τιμές των συναλλαγών δεν είναι, εν γένει, οι ίδιες με τις αναγγελλόμενες τιμές. Επομένως, δεν πρέπει να προδικάζεται ότι οι αυξήσεις των τιμών των συναλλαγών θα είναι οι ίδιες με τις αυξήσεις των αναγγελλομένων τιμών.

300 Όσον αφορά αυτή καθαυτή την ύπαρξη συσχετίσεως μεταξύ των αυξήσεων των αναγγελλομένων τιμών και των αυξήσεων των τιμών των συναλλαγών, ορθώς η Επιτροπή αναφέρθηκε στην έκθεση LE, η οποία αποτελεί ανάλυση της εξελίξεως των τιμών του χαρτονιού κατά την εξεταζόμενη στην απόφαση περίοδο, στηριζόμενη σε στοιχεία παρασχεθέντα από διαφόρους παραγωγούς, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα.

301 Η έκθεση όμως αυτή εν μέρει μόνον επιβεβαιώνει την τότε ύπαρξη "στενής γραμμικής σχέσεως". Συγκεκριμένα, από την εξέταση της περιόδου 1987 έως 1991 προκύπτει ότι μπορούν να διακριθούν τρεις υποπερίοδοι. Συναφώς, σε ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής, ο συντάκτης της εκθέσεως LE συνόψισε τα συμπεράσματά του ως εξής: "Δεν υπάρχει στενή συσχέτιση, έστω και ετεροχρονισμένη, μεταξύ της αναγγελθείσας ανατιμήσεως και των τιμών της αγοράς, κατά την αρχή της υπό κρίση περιόδου, από 1987 έως 1988. Αντιθέτως, τέτοια συσχέτιση υφίσταται το 1988/1989, στη συνέχεια η συσχέτιση αυτή φθίνει για να συμπεριφερθεί κατά τρόπο μάλλον παράδοξο [oddly] κατά την περίοδο 1990/1991" (πρακτικό της ακροάσεως, σ. 28). Επισήμανε περαιτέρω ότι αυτές οι διακυμάνσεις συνεδέοντο στενά με διακυμάνσεις της ζητήσεως (βλ. ιδίως πρακτικό της ακροάσεως, σ. 20).

302 Αυτά τα προφορικώς διατυπωθέντα συμπεράσματα του συντάκτη συνάδουν με τα όσα αναπτύσσονται στην έκθεσή του, και ιδίως με τα διαγράμματα όπου συγκρίνεται η εξέλιξη των αναγγελλομένων τιμών με την εξέλιξη των τιμών των συναλλαγών (έκθεση LE, διαγράμματα 10 και 11, σ. 29). Επιβάλλεται, επομένως, η διαπίστωση ότι η Επιτροπή μερικώς μόνον απέδειξε την ύπαρξη της "στενής γραμμικής σχέσεως" την οποία επικαλείται.

303 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή είπε επίσης ότι έλαβε υπόψη και ένα τρίτο είδος αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, συνιστάμενο στο ότι το επίπεδο των τιμών των συναλλαγών ήταν υψηλότερο του επιπέδου που θα επιτυγχανόταν αν δεν υπήρχε συμπαιγνία. Συναφώς, η Επιτροπή, τονίζοντας ότι ο χρόνος και η σειρά αναγγελίας των ανατιμήσεων είχαν προγραμματιστεί από την PWG, εκτιμά, στην απόφαση, ότι "είναι αδιανόητο υπό τις περιστάσεις αυτές να μην είχαν επηρεάσει οι εναρμονι-

σμένες αναγγελίες τα πραγματικά επίπεδα τιμών" (αιτιολογική σκέψη 136, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως). Η έκθεση LE (τμήμα 3), όμως, περιέχει ένα υπόδειγμα βάσει του οποίου μπορεί να προβλεφθεί το επίπεδο τιμών που προκύπτει από τις αντικειμενικές συνθήκες της αγοράς. Κατά την έκθεση αυτή, το επίπεδο των τιμών, όπως καθοριζόταν από αντικειμενικούς οικονομικούς παράγοντες κατά την περίοδο 1975 έως 1991, εξελίχθηκε, με αμελητέες διακυμάνσεις, όπως εξελίχθηκαν και οι εφαρμοσθείσες τιμές των συναλλαγών, περιλαμβανομένης και της περιόδου την οποία αφορά η απόφαση.

304 Παρά τα συμπεράσματα αυτά, η περιεχομένη στην έκθεση ανάλυση δεν δικαιολογεί τη διαπίστωση ότι οι εναρμονισμένες πρωτοβουλίες για τις τιμές δεν παρέσχαν στους παραγωγούς τη δυνατότητα να φτάσουν επίπεδο τιμών των συναλλαγών υψηλότερο εκείνου που θα προέκυπτε από την ελεύθερη λειτουργία του ανταγωνισμού. Συναφώς, όπως τόνισε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, είναι πιθανόν οι παράγοντες που ελήφθησαν υπόψη στην εν λόγω ανάλυση να επηρεάστηκαν από την ύπαρξη της συμπαιγνίας. Έτσι, η Επιτροπή ορθώς υποστήριξε ότι η συνιστώσα συμπαιγνία συμπεριφορά ήταν, π.χ., ικανή να περιορίσει τα κίνητρα που θα είχαν οι επιχειρήσεις για να μειώσουν το κόστος τους. Δεν επικαλέστηκε όμως την ύπαρξη κανενός συγκεκριμένου σφάλματος στην ανάλυση της εκθέσεως LE, ούτε προέβαλε κάποια δική της οικονομική ανάλυση για το πώς θα εξελίσσοντο οι τιμές των συναλλαγών αν δεν υπήρχε σύμπραξη. Υπ' αυτές τις συνθήκες, ο ισχυρισμός της ότι το επίπεδο των τιμών των συναλλαγών θα ήταν χαμηλότερο αν δεν υπήρχε σύμπραξη μεταξύ των παραγωγών δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

305 Επομένως, η απόδειξη αυτού του τρίτου είδους αποτελεσμάτων της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές δεν αποδείχθηκε.

306 Τις προεκτεθείσες διαπιστώσεις ουδόλως μεταβάλλει η υποκειμενική εκτίμηση των παραγωγών, στην οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή για να θεωρήσει ότι η σύμπραξη είχε επιτύχει σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της. Επί του σημείου αυτού, η Επιτροπή αναφέρθηκε σε έναν κατάλογο εγγράφων την οποία προσκόμισε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Όμως, και αν ακόμη υποτεθεί ότι στήριξε την εκτίμησή της για την ενδεχομένη επιτυχία των πρωτοβουλιών για τις τιμές σε έγγραφα που απηχούσαν την υποκειμενική αίσθηση ορισμένων παραγωγών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι διάφορες

επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, ορθώς εμνημόνευσαν επ' ακροατηρίου πολλά άλλα έγγραφα της δικογραφίας, όπου εκφράζονται οι δυσχέρειες τις οποίες συνάντησαν οι παραγωγοί κατά την εφαρμογή των συμφωνηθεισών ανατιμήσεων. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η αναφορά της Επιτροπής στις δηλώσεις των ίδιων των παραγωγών δεν αρκεί για ν' αντληθεί το συμπέρασμα ότι η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της.

307 Εν όψει των προεκτεθέντων, τα επισημαινόμενα από την Επιτροπή αποτελέσματα της παραβάσεως μερικώς μόνον αποδείχθηκαν. Το Πρωτοδικείο θα προσδιορίσει τις επιπτώσεις του συμπεράσματος αυτού στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας επί των προστίμων, κατά την αξιολόγηση της σοβαρότητας της διαπιστωθείσας εν προκειμένω παραβάσεως (βλ. σκέψη 358 κατωτέρω).»

Επί του λόγου ακυρώσεως περί δυσαναλόγου επιπέδου του προστίμου

15 Η αναιρεσείουσα τόνιζε ότι το αρμόδιο για την πολιτική ανταγωνισμού μέλος της Επιτροπής δήλωσε, κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως Τύπου την οποία έδωσε στις 13 Ιουλίου 1994, ότι τα επιβληθέντα πρόστιμα πλησίαζαν το ανώτατο όριο του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17. Ούτε, όμως, η σοβαρότητα της φερομένης παραβάσεως ούτε η διάρκειά της δικαιολογούσαν ένα τόσο υψηλό επίπεδο προστίμου.

16 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε:

«352 Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους 1 000 μέχρις 1 000 000 ECU ή και ποσού μεγαλύτερου από αυτό μέχρι ποσοστού 10 % του κύκλου εργασιών που επραγματοποιήθη

κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μία των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, είτε εκ προθέσεως είτε εξ αμελείας. Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της. Όπως υπεμνήσθη ήδη, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54).

353 Εν προκειμένω, η Επιτροπή καθόρισε το γενικό επίπεδο των προστίμων λαμβάνοντας υπόψη τη διάρκεια της παραβάσεως (αιτιολογική σκέψη 167 της αποφάσεως), καθώς και τις ακόλουθες εκτιμήσεις (αιτιολογική σκέψη 168):

"— η αθέμιτη συνεργασία για τον καθορισμό των τιμών και των μεριδίων της αγοράς αποτελεί αυτή καθεαυτή σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού,

— η σύμπραξη κάλυπτε όλο σχεδόν το έδαφος της Κοινότητας,

— η κοινοτική αγορά χαρτονιού αποτελεί σημαντικό βιομηχανικό κλάδο με ετήσιο κύκλο εργασιών 2,5 περίπου δισεκατομμύρια ECU,

— οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην παράβαση καλύπτουν σχεδόν ολόκληρη την αγορά,

— η σύμπραξη λειτουργούσε με τη μορφή ενός συστήματος τακτικών θεσμοθετημένων συνεδριάσεων που αποσκοπούσαν στη λεπτομερέστατη ρύθμιση της κοινοτικής αγοράς χαρτονιού,

— ελήφθησαν περίπλοκα μέτρα για να συγκαλυφθεί η αληθινή φύση και η έκταση της αθέμιτης συνεργασίας (ανυπαρξία οποιωνδήποτε επίσημων πρακτικών ή εγγράφων για την PWG και την JMC· αποτροπή της τήρησης σημειώσεων· σκηνοθέτηση του χρόνου και της σειράς με την οποία αναγγέλλονταν οι αυξήσεις των τιμών για να μπορεί να υποστηριχθεί ότι 'ακολουθούσαν' άλλες κ.λπ.),

— η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της."

354 Επί πλέον, είναι αδιαμφισβήτητο ότι τα επιβληθέντα πρόστιμα είχαν ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που θεωρούνται "επί κεφαλής" της συμπράξεως το 9 %, για τις δε λοιπές το 7,5 % του κύκλου εργασιών τον οποίο πραγματοποίησε καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990.

355 Πρέπει να τονισθεί, πρώτον, ότι, κατά την εκτίμηση του γενικού επιπέδου των προστίμων, η Επιτροπή ευλόγως λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι εξακολουθούν να εμφανίζονται σχετικά συχνά κατάφωρες παραβάσεις των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού και, επομένως, έχει τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος των προστίμων προκειμένου να ενισχύει το προληπτικό τους αποτέλεσμα. Κατά συνέπεια, το ότι η Επιτροπή επέβαλε στο παρελθόν πρόστιμα ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν της στερεί τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος αυτό, εντός των ορίων που τίθενται με τον κανονισμό 17, αν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να κατοχυρωθεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού (βλ. ιδίως απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80, 101/80, 102/80 και 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψεις 105 και 108, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, T-13/89, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1021, σκέψη 385).

356 Δεύτερον, η Επιτροπή ορθώς υποστήριξε ότι, λόγω των ιδιορρυθμιών της παρούσας υποθέσεως, δεν χωρεί απευθείας σύγκριση του γενικού επιπέδου των προστίμων που ισχύει στην επίδικη απόφαση με εκείνο που ίσχυε στην προηγούμενη πρακτική των αποφάσεων της Επιτροπής και ειδικότερα στην απόφαση Πολυπροπυλενίου, την οποία η ίδια η Επιτροπή κρίνει ως την πλέον παρεμφερή με την παρούσα. Συγκεκριμένα, αντιθέτως προς την υπόθεση που οδήγησε στην απόφαση Πολυπροπυλενίου, εδώ δεν ελήφθη υπόψη καμμία γενική ελαφρυντική περίσταση κατά τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων. Περαιτέρω, η λήψη μέτρων με τα οποία επιδιώκεται η απόκρυψη της υπάρξεως της συμπαιγνίας δείχνει ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν πλήρη επίγνωση του παρανόμου της συμπεριφοράς τους. Επομένως, δικαιολογημένα η Επιτροπή έλαβε υπόψη τα μέτρα αυτά κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, διότι συνιστούσαν ιδιαιτέρως σοβαρό στοιχείο αυτής, που τις διακρίνει έναντι άλλων παραβάσεων που έχει διαπιστώσει στο παρελθόν η Επιτροπή.

357 Τρίτον, πρέπει να τονισθεί η μακρά διάρκεια και ο κατάφωρος χαρακτήρας της διαπραχθείσας παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, η οποία διαπράχθηκε παρά την προειδοποίηση την οποία θα όφειλε να συνιστά η προηγούμενη πρακτική των αποφάσεων της Επιτροπής, και ιδίως η απόφαση Πολυπροπυλενίου. Συναφώς, κανένα έρεισμα δεν βρίσκει ο ισχυρισμός ότι, αντιθέτως προς τα εκτιθέμενα στην αιτιολογική σκέψη 167, η Επιτροπή, κατά τον καθορισμό του επιπέδου των προστίμων, έλαβε υπόψη διάρκεια της παραβάσεως μακρότερη από αυτήν την οποία όντως διαπίστωσε με το άρθρο 1 της αποφάσεως.

358 Βάσει των στοιχείων αυτών, πρέπει να θεωρηθεί ότι τα κριτήρια που εκτίθενται στην αιτιολογική σκέψη 168 της αποφάσεως δικαιολογούν το καθορισθέν από την Επιτροπή γενικό επίπεδο των προστίμων. Ασφαλώς, όπως έκρινε ήδη το Πρωτοδικείο, τα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, τα οποία δέχτηκε η Επιτροπή για τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων, μερικώς μόνον αποδείχθηκαν. Υπό το πρίσμα όμως των προεκτιθεμένων σκέψεων, το συμπέρασμα αυτό δεν είναι ικανό να επηρεάσει αισθητά την εκτίμηση της σοβαρότητας της διαπιστωθείσας παραβάσεως. Συναφώς, το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις ανήγγελλαν όντως τις συμφωνούμενες ανατιμήσεις και ότι οι αναγγελλόμενες τιμές αποτελούσαν το σημείο αφετηρίας για τον καθορισμό των ατομικών τιμών των συναλλαγών αρκεί αφ' εαυτού για να διαπιστωθεί ότι η σύμπραξη ως προς τις τιμές είχε και ως

σκοπό και ως αποτέλεσμα τον σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού. Επομένως, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι γενόμενες διαπιστώσεις σχετικά με τα αποτελέσματα της παραβάσεως δεν δικαιολογούν καμμία μείωση του καθορισθέντος από την Επιτροπή γενικού επιπέδου των προστίμων.

359 Τέλος, η Επιτροπή, καθορίζοντας εν προκειμένω το γενικό επίπεδο των προστίμων, δεν απέστη από την πρακτική των προηγουμένων αποφάσεών της, ώστε να οφείλει να αιτιολογήσει ειδικότερα την εκτίμησή της περί της σοβαρότητας της παραβάσεως (βλ. ιδίως απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Νοεμβρίου 1975, 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1975, σ. 457, σκέψη 31).

360 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.»

17 Εν συμπεράσματι, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, εφόσον δεν είχε δεχθεί κανέναν από τους λόγους που είχαν προβληθεί προς στήριξη είτε του αιτήματος της ακυρώσεως είτε του αιτήματος της μειώσεως του προστίμου, δεν συνέτρεχε λόγος να μειώσει το επιβληθέν στην αναιρεσείουσα πρόστιμο.

Η αίτηση αναιρέσεως

18 Με την αίτηση αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα ζητεί να εξαφανισθεί, «τουλάχιστον μερικώς», η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και η απόφαση της Επιτροπής, και να ακυρωθεί ή τουλάχιστον να μειωθεί το ύψος του προστίμου που της επιβλήθηκε.

19 Προς στήριξη της αιτήσεώς της, η αναιρεσείουσα επικαλείται δύο λόγους αναιρέσεως. Υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο αφενός μεν κρίνοντας ότι η παράλειψη της Επιτροπής να αναφέρει στην απόφασή της τους

παράγοντες τους οποίους είχε λάβει συστηματικά υπόψη κατά την επιμέτρηση του προστίμου που της επέβαλε δεν συνιστούσε παράβαση της υποχρεώσεώς της προς παράθεση αιτιολογίας δικαιολογούσα ολική ή μερική ακύρωση του προστίμου, αφετέρου δε κρίνοντας ότι το συμπέρασμα στο οποίο κατέληγε το ίδιο, ότι η Επιτροπή δεν είχε αποδείξει όλα τα προβαλλόμενα αποτελέσματα της παραβάσεως, δεν ήταν ικανό να επηρεάσει αισθητά την κρίση του σχετικά με τη σοβαρότητα της παραβάσεως και, επομένως, να οδηγήσει σε μείωση του προστίμου.

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως αναιρέσεως

20 Η Επιτροπή αμφισβητεί το παραδεκτό της αιτήσεως αναιρέσεως, για δύο λόγους.

21 Πρώτον, φρονεί ότι η αίτηση αναιρέσεως πρέπει ν' απορριφθεί ως απαράδεκτη, καθ' όσον ζητεί την εξαφάνιση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως στο σύνολό της, ενώ η αναιρεσείουσα, με την αίτησή της αναιρέσεως, αμφισβητεί μόνον τα σημεία της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως που αφορούν το επίπεδο του προστίμου.

22 Και ναι μεν είναι αληθές ότι η αναιρεσείουσα ζήτησε να εξαφανισθεί, «τουλάχιστον μερικώς» («at least in part»), η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, από την αίτηση, όμως, αναιρέσεως προκύπτει ότι τα επιχειρήματα της αναιρεσείουσας αφορούν μόνον το επίπεδο του προστίμου. Υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι με την αίτηση αναιρέσεως διώκεται η εξαφάνιση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως στο σύνολό της.

23 Δεύτερον, η Επιτροπή αμφισβητεί το παραδεκτό του δευτέρου λόγου της αναιρεσείουσας, ότι δηλαδή το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθ' όσον, ενώ είχε δεχθεί ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε πλήρως τα αποτελέσματα της παραβάσεως, δεν μείωσε το ύψος του προστίμου. Κατά την Επιτροπή, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει σαφώς ότι, στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας, δεν εναπόκειται σ' αυτό να εξετάζει την κρίση του Πρωτοδικείου, το οποίο, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, αποφαίνεται επί του ενδεικνυομένου ύψους του προστίμου.

24 Αρκεί να υπομνησθεί συναφώς ότι, ναι μεν δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο, όταν αποφαίνεται επί νομικών ζητημάτων στο πλαίσιο της αναιρετικής διαδικασίας, να υποκαθιστά, για λόγους επιείκειας, το Πρωτοδικείο, αποφαινόμενο κατά πλήρη δικαιοδοσία επί του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται σε επιχειρήσεις λόγω παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου (απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, C-310/93 P, BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. I-865, σκέψη 34), το Δικαστήριο δεν παύει όμως να είναι αρμόδιο να εξετάζει αν το Πρωτοδικείο έχει απαντήσει επαρκώς κατά νόμον στο σύνολο των επιχειρημάτων που προέβαλε η προσφεύγουσα όσον αφορά την ακύρωση ή τη μείωση του προστίμου (απόφαση της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψη 31).

25 Επομένως, ο δεύτερος λόγος απαραδέκτου τον οποίον επικαλείται η Επιτροπή πρέπει επίσης ν' απορριφθεί.

Ως προς τον πρώτο λόγο αναιρέσεως

26 Με τον πρώτο λόγο αναιρέσεως, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθ' όσον, ενώ διαπίστωσε, στη σκέψη 272 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή παρέλειψε να μνημονεύσει, στην απόφασή της, τους παράγοντες που είχε λάβει συστηματικά υπόψη κατά την επιμέτρηση των προστίμων, δεν κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η απόφαση της Επιτροπής ήταν ανεπαρκώς αιτιολογημένη, ούτε την ακύρωσε για τον λόγο αυτόν.

27 Η αναιρεσείουσα προσθέτει ότι, σύμφωνα με πάγια νομολογία την οποία παρέθεσε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 276 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τα στοιχεία αυτά έπρεπε να περιλαμβάνονται στο σώμα της αποφάσεως, ενώ εξηγήσεις παρεχόμενες μεταγενεστέρως από την Επιτροπή, είτε στον Τύπο είτε κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη, πλην ειδικών περιστάσεων. Όπως όμως ακριβώς διαπίστωσε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 276, η Επιτροπή αναγνώρισε επ' ακροατηρίου ότι τίποτε δεν την εμπόδιζε να παραθέσει τα εν λόγω στοιχεία μέσα στην απόφαση. Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε να λάβει υπόψη το γεγονός «ότι η Επιτροπή έδειξε διατεθειμένη να

παράσχει, κατά την ένδικη διαδικασία, κάθε πρόσφορη πληροφορία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων» (σκέψη 279 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως).

28 Η αναιρεσείουσα προσάπτει επίσης στο Πρωτοδικείο ότι περιόρισε τα διαχρονικά αποτελέσματα της ερμηνείας την οποία έχει δώσει το ίδιο, σχετικά με την επιμέτρηση των προστίμων, ως προς τις επιταγές του άρθρου 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 253 ΕΚ), με τις προαναφερθείσες αποφάσεις του Tréfilunion κατά Επιτροπής, Société métallurgique de Normandie κατά Επιτροπής και Société des treillis et panneaux soudés κατά Επιτροπής (στο εξής: «δομικά πλέγματα») —τις οποίες παραθέτει στη σκέψη 277 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως—, ενώ το Δικαστήριο έχει ανέκαθεν κρίνει ότι, όταν ερμηνεύει το ίδιο ένα κανόνα του κοινοτικού δικαίου, διαφωτίζει και αποσαφηνίζει την έννοια και το περιεχόμενο του κανόνα αυτού, όπως πρέπει ή θα έπρεπε να νοηθεί και να εφαρμοστεί από τη χρονική στιγμή της θέσεώς του σε ισχύ, πλην αν κρίνει άλλως, οπότε πρέπει να το πει στην ερμηνευτική απόφαση.

29 Τέλος η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι η διαπίστωση του Πρωτοδικείου, στο τέλος της σκέψεως 279 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «δεν απέδειξε ότι κωλύθηκε να χρησιμοποιήσει λυσιτελώς τα δικαιώματα του αμυνομένου», στερείται λυσιτέλειας, διότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως αποτελεί ουσιώδη τύπο ευθέως επιβαλλόμενο από το άρθρο 190 της Συνθήκης. Η αναιρεσείουσα δεν έφερε, επομένως, το βάρος να αποδείξει ότι η έλλειψη αιτιολογίας την είχε ζημιώσει ευθέως.

30 Κατά την Επιτροπή, το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 273 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 169 έως 172 της αποφάσεως της Επιτροπής περιείχαν «επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις».

31 Οι σκέψεις 274 έως 279 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως παρατίθενται, κατά την Επιτροπή, ως εκ περισσού, καθ' όσον υπενθυμίζουν αφενός μεν την ανάγκη να προσδίδεται στο ύψος του προστίμου αποτρεπτικός χαρακτήρας (σκέψη 274), αφετέρου δε τις συνέπειες των αποφάσεων για τα «δομικά πλέγματα» (σκέψεις 275

έως 279). Η Επιτροπή άλλωστε φρονεί ότι η αναιρεσείουσα ερμηνεύει εσφαλμένα τις εν λόγω αποφάσεις. Με αυτές, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, όπως και με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ότι η απόφαση της Επιτροπής ήταν επαρκώς αιτιολογημένη, καίτοι διατύπωνε την ευχή να υπάρχει μεγαλύτερη διαφάνεια ως προς την ακολουθούμενη μέθοδο υπολογισμού. Ενεργώντας έτσι, το Πρωτοδικείο δεν ανήγαγε την έλλειψη διαφάνειας σε έλλειψη αιτιολογίας της αποφάσεως. Η θέση του Πρωτοδικείου απορρέει, το πολύ, από την αρχή της χρηστής διοικήσεως, υπό την έννοια ότι οι αποδέκτες αποφάσεων δεν είναι υποχρεωμένοι να κινούν διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου για να μάθουν όλες τις λεπτομέρειες υπολογισμού τις οποίες χρησιμοποιεί η Επιτροπή. Οι θεωρήσεις όμως αυτές δεν συνιστούν αφ' εαυτών λόγο ακυρώσεως.

32 Προέχει κατ' αρχάς να εκτεθούν τα επί μέρους στάδια της συλλογιστικής την οποία ανέπτυξε το Πρωτοδικείο σε απάντηση του λόγου περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως του υπολογισμού των προστίμων.

33 Το Πρωτοδικείο κατ' αρχάς υπέμνησε, στη σκέψη 266 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, την πάγια νομολογία, κατά την οποία η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας ατομικής αποφάσεως σκοπό έχει να επιτρέψει στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της αποφάσεως και να παράσχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, το δε περιεχόμενο της υποχρεώσεως αυτής εξαρτάται από τη φύση της περί ης πρόκειται πράξεως και από το πλαίσιο εντός του οποίου εκδόθηκε (βλ., μεταξύ άλλων, πέρα από την παρατεθείσα από το Πρωτοδικείο νομολογία, απόφαση της 15ης Απριλίου 1997, C-22/94, Irish Farmers Association κ.λπ., Συλλογή 1997, σ. I-1809, σκέψη 39).

34 Ακολούθως, το Πρωτοδικείο διευκρίνισε, στη σκέψη 267 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, προκειμένου περί αποφάσεως που επιβάλλει, όπως η υπό κρίση, πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, η έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να προσδιορίζεται ιδίως με γνώμονα το γεγονός ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων εξαρτάται από μεγάλο αριθμό στοιχείων όπως είναι τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να

υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη του Δικαστηρίου της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σ. I-1611, σκέψη 54).

35 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε, στη σκέψη 273 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως,

«ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 168 έως 172 της αποφάσεως — ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των λεπτομερώς παρατιθεμένων στην ίδια την απόφαση πραγματικών ισχυρισμών που στρέφονται καθ' εκάστου αποδέκτη της αποφάσεως — εκθέτουν επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις».

36 Στις σκέψεις 275 έως 279, όμως, της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο άμβλυνε, όχι χωρίς κάποια αμφισημία, την έννοια των όσων δέχεται στη σκέψη 273.

37 Όπως προκύπτει, συγκεκριμένα, από τις σκέψεις 275 και 276, η απόφαση της Επιτροπής δεν μνημονεύει ποια συγκεκριμένα στοιχεία έλαβε συστηματικώς υπόψη η Επιτροπή κατά την επιμέτρηση των προστίμων, στοιχεία τα οποία ήταν ωστόσο σε θέση να κοινολογήσει και που θα διευκόλυναν τις επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εκτιμήσουν αφενός μεν αν η Επιτροπή είχε υποπέσει σε σφάλματα κατά την επιμέτρηση του κάθε προστίμου, αφετέρου δε αν το ύψος κάθε προστίμου εδικαιολογείτο με γνώμονα τα εφαρμοζόμενα γενικά κριτήρια. Το Πρωτοδικείο προσέθεσε, στη σκέψη 277, ότι, κατά τις αποφάσεις περί «δομικών πλεγμάτων», είναι επιθυμητό να γνωρίζουν λεπτομερώς οι επιχειρήσεις τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβάλλεται, χωρίς να είναι υποχρεωμένες προς τούτο να ασκήσουν ένδικη προσφυγή κατά της αποφάσεως της Επιτροπής.

38 Στη σκέψη 279 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι υπήρχε «έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογήσεως του τρόπου υπολογισμού

των προστίμων», η οποία όμως ήταν δικαιολογημένη εν όψει των ειδικών περιστάσεων της υποθέσεως, ήτοι ότι τα στοιχεία υπολογισμού γνωστοποιήθηκαν κατά την ένδικη διαδικασία και ότι η περιεχόμενη στις αποφάσεις περί «δομικών πλεγμάτων» ερμηνεία του άρθρου 190 της Συνθήκης συνιστούσε καινοτομία.

39 Πριν εξετασθεί, υπό το πρίσμα των προβαλλομένων από την αναιρεσείουσα επιχειρημάτων, το βάσιμο των εκτιμήσεων του Πρωτοδικείου για το κατά πόσον η γνωστοποποίηση των στοιχείων υπολογισμού κατά την ένδικη διαδικασία και ο καινοτόμος χαρακτήρας των αποφάσεων περί «δομικών πλεγμάτων» μπορεί να επηρεάσει την τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, πρέπει να ερευνηθεί αν η τήρηση της εκ του άρθρου 190 της Συνθήκης υποχρεώσεως αιτιολογήσεως επέβαλλε στην Επιτροπή να περιλάβει στην απόφαση, πέρα από τα στοιχεία εκτιμήσεως που χρησιμοποίησε για να προσδιορίσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, μια λεπτομερέστερη έκθεση του τρόπου υπολογισμού των προστίμων.

40 Συναφώς, τονίζεται ότι, επί προσφυγών στρεφομένων κατ' αποφάσεων της Επιτροπής επιβαλλουσών σε επιχειρήσεις πρόστιμα λόγω παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού, το Πρωτοδικείο είναι διττώς αρμόδιο.

41 Πρώτον, είναι αρμόδιο να ελέγχει τη νομιμότητά τους, δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 230 ΕΚ). Σ' αυτό το πλαίσιο, οφείλει ιδίως να ελέγχει αν έχει τηρηθεί η επιβαλλόμενη από το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρέωση αιτιολογήσεως, η παράβαση της οποίας καθιστά την απόφαση ακυρώσιμη.

42 Δεύτερον, το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο να εκτιμά —στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, την οποία του αναγνωρίζουν το άρθρο 172 της Συνθήκης (νυν άρθρο 229 ΕΚ) και το άρθρο 17 του κανονισμού 17,— τον πρόσφορο χαρακτήρα των προστίμων. Η τελευταία αυτή εκτίμηση ενδέχεται να δικαιολογεί την προσκόμιση και συνεκτίμηση προσθέτων πληροφοριακών στοιχείων, των οποίων η αυτούσια μνεία στην απόφαση δεν απαιτείται δυνάμει της επιβαλλομένης από το άρθρο 190 της Συνθήκης υποχρεώσεως αιτιολογήσεως.

43 Όσον αφορά τον έλεγχο της τηρήσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, υπενθυμίζεται ότι το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 ορίζει ότι, «Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της.»

44 Υπ' αυτές τις συνθήκες, εν όψει της νομολογίας που παρατίθεται στις σκέψεις 266 και 267 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ο συνιστάμενος στην υποχρέωση αιτιολογήσεως ουσιώδης τύπος τηρείται, άπαξ η Επιτροπή εκθέτει, με την απόφασή της, τα στοιχεία εκτιμήσεως τα οποία χρησιμοποίησε για να μετρήσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως. Ελλείψει αυτών των στοιχείων, η απόφαση πάσχει έλλειψη αιτιολογίας.

45 Το Πρωτοδικείο, όμως, ορθώς έκρινε, στη σκέψη 273 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή είχε συμμορφωθεί προς αυτές τις επιταγές. Επιβάλλεται, όντως, η διαπίστωση — στην οποία προέβη και το Πρωτοδικείο — ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 167 έως 172 της αποφάσεως εκθέτουν τα κριτήρια που χρησιμοποίησε η Επιτροπή για τον υπολογισμό των προστίμων. Έτσι, η αιτιολογική σκέψη 167 αφορά ειδικότερα τη διάρκεια της παραβάσεως· περιέχει επίσης, όπως και η αιτιολογική σκέψη 168, τους παράγοντες στους οποίους στηρίχθηκε η Επιτροπή για να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της παραβάσεως και την τάξη μεγέθους των προστίμων· η αιτιολογική σκέψη 169 περιλαμβάνει τα στοιχεία τα οποία έλαβε υπόψη η Επιτροπή για να καθορίσει το πρόστιμο που θα επέβαλλε σε κάθε επιχείρηση· η αιτιολογική σκέψη 170 κατονομάζει τις επιχειρήσεις που έπρεπε να θεωρούνται ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως και οι οποίες έφεραν ιδιαίτερη ευθύνη έναντι των λοιπών· τέλος, οι αιτιολογικές σκέψεις 171 και 172 της αποφάσεως ορίζουν ποιες συνέπειες πρέπει να έχει επί του ύψους των προστίμων η συνεργασία των διαφόρων κατασκευαστών με την Επιτροπή κατά τη διενέργεια των ελέγχων προς απόδειξη των πραγματικών περιστατικών ή κατά την απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

46 Τη διαπίστωση της σκέψεως 273 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως δεν αναιρεί το γεγονός ότι, μεταγενεστέρως, κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως Τύπου ή κατά την ένδικη διαδικασία, ανακοινώθηκαν ακριβέστερες πληροφορίες, όπως ο κύκλος εργασιών τον οποίον είχαν πραγματοποιήσει οι επιχειρήσεις ή τα ποσοστά μειώσεως τα οποία είχε ορίσει η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, διευκρινίσεις παρεχόμενες από τον συντάκτη της προσβαλλομένης αποφάσεως, που συμπληρώνουν μια αιτιολογία που αφ' εαυτής είναι ήδη επαρκής, δεν επηρεάζουν την κατά κυριολεξία τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, έστω και αν μπορούν να είναι χρήσιμες στον

—ασκούμενο από τον κοινοτικό δικαστή— έλεγχο της εσωτερικής συνοχής του σκεπτικού της αποφάσεως, καθ' όσον επιτρέπουν στο θεσμικό όργανο να αποσαφηνίσει τους λόγους που στήριξαν την απόφασή του.

47 Ασφαλώς, η Επιτροπή δεν δύναται, καταφεύγοντας αποκλειστικά και με μηχανικό τρόπο σε αριθμητικούς τύπους, να απεμπολεί την εξουσία της εκτιμήσεως. Έχει, όμως, την ευχέρεια να συνοδεύει την απόφασή της με αιτιολογία βαίνουσα πέραν των επιταγών που υπομνήσθηκαν στη σκέψη 44 της παρούσας αποφάσεως, παραθέτοντας ειδικότερα αριθμητικά στοιχεία που καθοδήγησαν, ιδίως ως προς το επιδιωκόμενο αποτρεπτικό αποτέλεσμα, την άσκηση της εξουσίας της εκτιμήσεως κατά την επιμέτρηση των προστίμων τα οποία επιβάλλει σε διάφορες επιχειρήσεις που έχουν μετάσχει, με ποικίλη ένταση, στην παράβαση.

48 Συγκεκριμένα, μπορεί να είναι επιθυμητό να χρησιμοποιεί η Επιτροπή την ευχέρεια αυτή για να δώσει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να γνωρίσουν λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβλήθηκε. Γενικότερα, αυτό μπορεί να εξυπηρετεί τη διαφάνεια της δράσεως της Διοικήσεως και να διευκολύνει το έργο του Πρωτοδικείου κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, η οποία πρέπει να του παρέχει τη δυνατότητα να εκτιμά, πέρα από τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως, και τον πρόσφορο χαρακτήρα του επιβληθέντος προστίμου. Η ευχέρεια όμως αυτή —όπως τόνισε η Επιτροπή— δεν μεταβάλλει την έκταση των επιταγών που απορρέουν από την υποχρέωση αιτιολογήσεως.

49 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο κρίνοντας, στη σκέψη 278 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «η Επιτροπή οφείλει, εφόσον έχει λάβει κατά σύστημα υπόψη ορισμένα βασικά στοιχεία προς καθορισμό του ύψους των προστίμων, να μνημονεύει τα στοιχεία αυτά στο σώμα της αποφάσεως», παρέβη το άρθρο 190 της Συνθήκης. Ομοίως, το Πρωτοδικείο διαπιστώνοντας, πρώτα, στη σκέψη 273 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η απόφαση εξέθετε «επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις», ακολούθως δε στη σκέψη 279 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι υπήρχε «έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογίας του τρόπου υπολογισμού των προστίμων», παρουσιάζει αντιφατικό σκεπτικό.

50 Η πλάνη περί το δίκαιο, στην οποία υπέπεσε κατ' αυτόν τον τρόπο το Πρωτοδικείο, δεν είναι ικανή να επισύρει την ακύρωση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, άπαξ, εν όψει των προεκτεθέντων, το Πρωτοδικείο εγκύρως απέρριψε, παρά τις σκέψεις 275 έως 279 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τον λόγο περί παραβάσεως της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως για τον υπολογισμό των προστίμων.

51 Εφόσον η Επιτροπή δεν όφειλε, βάσει της υποχρεώσεώς της αιτιολογήσεως, να παραθέσει στην απόφασή της τα σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων αριθμητικά στοιχεία, παρέλκει η εξέταση των διαφόρων αιτιάσεων της αναιρεσείουσας που στηρίζονται στην εσφαλμένη αυτή αφετηρία.

52 Κατά συνέπεια, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δευτέρου λόγου αναιρέσεως

53 Με τον δεύτερο λόγο ακυρώσεως, η αναιρεσείουσα προσάπτει στο Πρωτοδικείο ότι δεν μείωσε το επιβληθέν από την Επιτροπή πρόστιμο, αφού δέχθηκε ότι η Επιτροπή δεν είχε αποδείξει όλα τα φερόμενα αποτελέσματα της παραβάσεως.

54 Κατά την αναιρεσείουσα, κακώς το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η πλήρης έλλειψη αρνητικής επιδράσεως στο επίπεδο των τιμών των συναλλαγών δεν μπορούσε να επηρεάσει αισθητά την εκτίμησή του για τη σοβαρότητα της παραβάσεως και, επομένως, να συνεπιφέρει μείωση του προστίμου (σκέψη 358 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Τα αποτελέσματα όμως μιας παραβάσεως και ιδίως η επερχομένη αύξηση των τιμών — η οποία πλήττει ευθέως τους καταναλωτές — είναι υψίστης σημασίας για τον προσδιορισμό της σοβαρότητας και, επομένως, για την επιμέτρηση του προστίμου.

55 Η αναιρεσείουσα φρονεί ότι η επιβολή ίσης κυρώσεως για παράβαση λιγότερο σοβαρή απ' ό,τι είχε υποστηρίξει η Επιτροπή συνιστά παράβαση των διατάξεων του κανονισμού 17 και προσβολή της αρχής της αναλογικότητας και της ίσης μεταχειρίσεως. Η αναιρεσείουσα προσθέτει ότι, εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο επέλεξε να αναδεχθεί το ίδιο τον πολιτικό ρόλο της Επιτροπής κατά την εκτίμηση του ύψους των προστίμων, χωρίς να εκθέσει τους λόγους για τους οποίους έκρινε ότι όφειλε να λάβει ένα τόσο εξαιρετικό μέτρο.

56 Η Επιτροπή, αντιθέτως, διατείνεται ότι το Πρωτοδικείο είχε την εξουσία, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, να σχηματίσει ιδία γνώμη για το πρόσφορο ύψος του προστίμου. Αναφέρει ότι, εν προκειμένω, διαπιστώθηκε και αποδείχθηκε μια παράβαση, η σοβαρότητα της οποίας δεν εξαρτάται μόνον από τα αποτελέσματα τα οποία παρήγαγε, αλλά και από τις προθέσεις των μετεχόντων να ελέγξουν την αγορά και να διατηρήσουν σε υψηλό επίπεδο τις τιμές, καίτοι γνώριζαν ότι τα μέτρα τα οποία ελάμβαναν ήσαν παράνομα και ότι διέτρεχαν τον κίνδυνο να τους επιβληθούν βαριά πρόστιμα.

57 Όπως προκύπτει από την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το Πρωτοδικείο υπέμνησε κατ' αρχάς, στη σκέψη 352, τις δυνάμει του άρθρου 15 του κανονισμού 17 εξουσίες της Επιτροπής, την υποχρέωση να λαμβάνονται υπόψη, κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, τόσο η σοβαρότητα της παραβάσεως όσο και η διάρκειά της, καθώς και τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54).

58 Ακολούθως, το Πρωτοδικείο απαρίθμησε, στη σκέψη 353, τα στοιχεία που περιέχει η απόφαση προς εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως, επί των οποίων άσκησε, τέλος, τον δικαστικό του έλεγχο.

59 Συναφώς, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή ευλόγως ύψωσε το γενικό επίπεδο των προστίμων σε σχέση προς την προηγούμενη πρακτική των αποφάσεών της, προκειμένου να ενισχύσει το προληπτικό τους αποτέλεσμα (σκέψη 355 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως) και για να λάβει υπόψη ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν λάβει μέτρα που αποσκοπούσαν στην απόκρυψη της υπάρξεως της συμπαιγνίας, πράγμα που συνιστά «ιδιαιτέρως σοβαρό στοιχείο αυτής, που τις διακρίνει έναντι άλλων παραβάσεων που έχει διαπιστώσει στο παρελθόν η Επιτροπή» (σκέψη 356 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως). Το Πρωτοδικείο τόνισε επίσης τη μακρά διάρκεια και τον κατάφωρο χαρακτήρα της παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (σκέψη 357 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως).

60 Το Πρωτοδικείο κατέληξε, στη σκέψη 358 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι, βάσει των προεκτεθέντων στοιχείων, το γεγονός ότι η Επιτροπή μερικώς μόνον απέδειξε τα αποτελέσματα της συμπαιγνίας ως προς τις τιμές δεν ήταν ικανό «να επηρεάσει αισθητά την εκτίμηση της σοβαρότητας της διαπιστωθείσας παραβάσεως». Όπως παρατήρησε συναφώς, «το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις ανήγγελλαν όντως τις συμφωνούμενες ανατιμήσεις και ότι οι αναγγελλόμενες τιμές αποτελούσαν το σημείο αφετηρίας για τον καθορισμό των ατομικών τιμών των συναλλαγών αρκεί αφ' εαυτού για να διαπιστωθεί ότι η σύμπραξη ως προς τις τιμές είχε και ως σκοπό και ως αποτέλεσμα τον σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού».

61 Τέλος, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε, στη σκέψη 359, ότι

«η Επιτροπή, καθορίζοντας εν προκειμένω το γενικό επίπεδο των προστίμων, δεν απέστη από την πρακτική των προηγουμένων αποφάσεών της, ώστε να οφείλει να αιτιολογήσει ειδικότερα την εκτίμησή της περί της σοβαρότητας της παραβάσεως»

62 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο έκρινε, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, ότι οι διαπιστώσεις του ως προς τα αποτελέσματα της παραβάσεως δεν ήσαν ικανές να μεταβάλουν την εκτίμησή του περί της σοβαρότητας της παραβάσεως στην οποία είχε προβεί η Επιτροπή, ούτε να το ωθήσουν, πιο συγκεκριμένα, να μειώσει τη σταθμιζόμενη κατ' αυτόν τον τρόπο σοβαρότητα της παραβάσεως. Το Πρωτοδικείο έκρινε, εν όψει των ιδιαιτέρων περιστάσεων της υποθέσεως και του πλαισίου εντός του οποίου εκδηλώθηκε η

παράβαση, όπως εκτιμήθηκαν στην απόφασή της Επιτροπής και παρατίθενται εκ νέου στις σκέψεις 57 και 58 της παρούσας αποφάσεως, και εν όψει του αποτρεπτικού χαρακτήρα των επιβληθέντων προστίμων, στοιχείων όλων αυτών που, σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 106, προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54, και προαναφερθείσα απόφαση Ferriere Nord κατά Επιτροπής, σκέψη 33), ότι δεν συνέτρεχε λόγος να μειωθεί το πρόστιμο.

63 Επειδή η αφετηρία στην οποία στηρίζεται ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως, ότι δηλαδή το Πρωτοδικείο επέτεινε την κύρωση, είναι εσφαλμένη, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί.

64 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό της.

Επί των δικαστικών εξόδων

65 Σύμφωνα με το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, που εφαρμόζεται στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, αν υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε την καταδίκη της αναιρεσείουσας στα δικαστικά έξοδα, η δε τελευταία ηττήθηκε καθ' όλους τους λόγους αναιρέσεως, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

2) Καταδικάζει τη Mo och Domsjö AB στα δικαστικά έξοδα.

La Pergola Wathelet Edward

Jann Sevón

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Νοεμβρίου 2000.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

A. La Pergola